

C. Schenk dezvoltă mai mult acest subiect și prezintă evoluția lesbianismului în ex. R.D.G. Ea descrie puternica prezență precum și recunoașterea lesbienelelor în Asociația Independentă a Femeilor din ex. R.D.G.

Rolul mass-mediei atât înainte, cât și după 1989 privind femeia este discutat de Irene Dölling (ex. R.D.G.) și A. Milic și S. Droukolic (ex. Jugoslavia) și E. Waters (ex. U.R.S.S.).

Analiza pe care Irene Dölling o face imaginii femeii în magazinul Für Dich atât înainte, cât și după 1989 arată că în ambele cazuri există stereotipii în înfățișarea femeii la muncă (caracterul mai mult sau mai puțin natural al actualei diviziuni a muncii și statusul de rangul II al femeii).

În ultimul eseu al antologiei („Feminism East and West”) Nanette Funk demonstrează că de fapt nu există o diferență de bază între cele două culturi europene. Ea susține acest lucru arătând că interesul femeii din Est pentru binele colectiv al familiei nu le este ceva specific. Și femeile din Vest au acordat mai multă atenție familiei iar în anii '80 mișcarea feministă din S.U.A. s-a preocupat de problema familiei și a copiilor, de relația conflictuală dintre familie și muncă.

Strângerea laolaltă a acestor 29 de eseuri oferă imaginea Europei de Est aflată în plină transformare, transformare care nu poate să nu afecteze și relația femeie-familie-stat. În această conjunctură dialogul Est/Vest aduce clarificări pentru ambele părți iar antologia de față este foarte utilă în această privință. La aceasta se adaugă provocarea lansată de autoare ca noile instituții democratice din fostele țări socialiste să acorde mai multă atenție problemelor prezentate de ele.

Ciobanu Monica

ALAN BOOTH, JOHN N. EDWARDS, DAVID R. JOHNSON, *Social Integration and Divorce*, în „Social Forces”, vol. 70, nr. 1, 1991

Semnat de trei sociologi americani, articolul *Social Integration and Divorce* pe care-l prezentăm reprezintă o sinteză teoretică a principalelor rezultate ale unei anchete naționale desfășurate în S.U.A. cu privire la rolul integrării sociale în stabilizarea mariajului și, implicit, mecanismele prin care procesul de integrare socială ar putea împiedica divorțul ca importantă problemă cu care se confruntă atât individul, cât și societatea. Pornind de la ideile subliniate pentru prima dată de către E. Durkheim cu privire la importanța integrării sociale în subordonarea intereselor individuale vieții colective (familiale și sociale), și utilizând distincțiile făcute de către W. S. Landecker (1951) între cele patru tipuri de integrare (comunicațională, funcțională, normativă și culturală), autorii au elaborat următoarele ipoteze ale studiului întreprins:

a. relația dintre integrarea socială și divorț este falsă. Această ipoteză pune în dependență divorțul de integrarea comunicațională, evidențiind faptul că există indivizi izolați social cărora le lipsește capacitatea de a percepe și înțelege trebuințele altora, fiind incapabili de a menține afilieri organizaționale sau de a se acomoda la cerințele și conflictele vieții maritale;

b. relația dintre integrarea socială și divorț trebuie explicată prin intermediul noțiunii de „fericire conjugală”, în sensul că indivizii cei mai bine integrați social au căsnicii mai fericite. Și această ipoteză este legată de integrarea comunicațională, subliniind faptul că indivizii care nu sunt bine integrați social își plasează toate speranțele lor în mariaj, existând o probabilitate mai mare ca ei să fie mai dezamăgiți, decât aceia care, fiind mai bine integrați, au și alte contacte sociale, dincolo de grupul conjugal;

c. indivizii bine integrați social, care primesc satisfacție de la contactele pe care le au cu prietenii sau de la apartenența lor la alte organizații decât familia, utilizează aceste contacte drept mijloc de protecție contra nefericirii (insatisfacției) conjugale. Ca o consecință, acești indivizi vor avea o capacitate mai mare de a îndura vicisitudinile mariajului și o disponibilitate mai mică de a recurge la divorț;

d. gradul de afiliere a ambilor soți la aceleași organizații și rețele de prietenie poate constitui un obstacol în calea divorțului. Această ipoteză, legată de integrarea funcțională și elaborată, pentru prima oară, de către G. Levinger (1979), subliniază faptul că, adeseori, grupul de prieteni al cuplului conjugal poate exercita presiuni asupra partenerilor pentru a nu divorța. Pe de altă parte, pierderea afilierii, la o organizație, care ar fi resimțită de unul din parteneri ca urmare a divorțului, determină pe acesta să prefere nefericirea mariajului în locul

dizolvării sale. În mod complementar fericirea în mariaj depinde de afilierea organizațională a ambilor soți, astfel că orice relație între această afiliere reciproc împărtășită și divorț trebuie explicată prin intermediul fericirii (satisfacției) conjugale;

e. decizia de a divorța depinde de standardele prevalente în cadrul grupurilor de referință ale individului (prieteni, rude apropiate, etc.).

Divorțul este prevalent acolo unde el este acceptat ca o normă de conduită experimentată de prieteni sau alte rude (definită de un slab nivel de integrare) și este scăzut sau absent acolo unde el nu este acceptat sau încurajat drept normă de conduită (definind, deci, un grad ridicat de integrare socială). Această ipoteză, legată de integrarea normativă, reflectă, de fapt, gradul de conformare la standardele dominante. Totuși, în măsura în care aproximativ 64% din cei care se căsătoresc, în prezent, în S.U.A., divorțează (conform unui studiu întreprins în anul 1989, de către T. Martin și L. Bumpass), relația dintre divorț și standardele dominante este oarecum echivocă.

Aceste ipoteze au fost folosite, într-o formă sau în alta, în mai multe cercetări care au testat corelația dintre tendințele de divorț ale indivizilor și gradul lor de afiliere religioasă, mediul lor de rezidență (urban sau rural), implicarea lor în activitatea unor organizații, legăturile cu prietenii sau rudele etc.

Aceleași ipoteze au fost utilizate de către autorii studiului pe care îl recenzăm într-o cercetare bazată pe un eșantion național de persoane căsătorite, interviuate succesiv în anii 1980, 1983 și 1988 pentru a putea înregistra eventualele modificări intervenite în statusul lor marital. La sfârșitul studiului, 1,3% din totalul celor intervievați a cuprins persoane divorțate sau separate, rată reprezentativă pentru datele de la nivel național. Ca indicatori de măsurare a gradului de integrare socială au fost folosiți numărul de prieteni și numărul de organizații cu caracter voluntar (biserica, sindicat, asociații profesionale, civice, culturale, de loisir etc.), numărul de rude sau prieteni care au divorțat sau sunt pe cale să divorțeze. Rezultatele cercetării au fost următoarele:

a. relația dintre divorț și integrarea comunicațională. Rezultatele au arătat că numărul de prieteni și numărul de afilieri organizaționale au o relație negativă foarte slabă cu divorțul, ceea ce semnifică că integrarea comunicațională are o influență foarte slabă asupra deciziei indivizilor de a divorța. Influența sa este mai mare pentru cuplurile căsătorite într-o perioadă care nu depășește șapte ani;

b. relația dintre divorț și integrarea funcțională. Această relație are un profund caracter negativ: cu cât este mai mare numărul de prietenii împărtășite de cei doi parteneri ai cuplului, cu atât este mai mică probabilitatea lor de a divorța. În același timp, gradul de afiliere organizațională reciproc împărtășită este statistic nesemnificativ legat de divorț, ceea ce înseamnă că integrarea funcțională nu este legată în mod consistent de divorț. Asemenea tip de integrare nu semnifică altceva decât o extindere a fericirii (satisfacției) maritale, reducând probabilitatea ca unul din parteneri să divorțeze;

c. relația dintre divorț și integrarea normativă. Această relație indică faptul că existența unui prieten sau rude divorțate sau care este pe cale de a divorța este puternic legată de probabilitatea ca individul să divorțeze el însuși. Cei care au un prieten sau o rudă divorțată au 12% șanse să divorțeze ei înșiși. Dacă ei au, în același timp, și o rudă și un prieten care au experimentat divorțul, probabilitatea de a divorța crește la 16%. De aceea, integrarea normativă pare să fie un important factor explicativ pentru divorț, reducând presiunile de rămânere într-o căsătorie nefericită.

Renunțând la punerea în corelație a divorțului cu integrarea culturală și utilizând și alți factori explicativi pentru disoluția mariajului (durata căsătoriei, vârsta, instrucția, rasa etc.), studiul menționat demonstrează că nu poate exista o singură teorie a disoluției maritale, ci mai multe, fiecare utilizând diferiți predictorii ai divorțului. Vârsta, la data încheierii căsătoriei, de exemplu, constituie un predictor important, mariajele încheiate la vârste timpurii fiind cele mai vulnerabile și expuse riscului de divorț. De asemenea, un slab nivel educațional (și de instrucție), la fel ca și un venit limitat, pot constitui factori cu importante efecte destabilizatoare asupra cuplului conjugal, mai ales, în cazul unor căsătorii mai recente. Probabil, subliniază autorii studiului, eșecul celor mai multe mariaje care au o durată mică de timp se datorează procentului mare de schimbări care au loc în viața personală, gradului de experiență cerut de rolurile asociate relațiilor intime pe termen lung, accesului la resurse absolut necesare îndeplinirii obligațiilor maritale etc. Dizolvarea mariajelor bazate pe o durată mai mare de timp, poate fi, la rândul ei, explicată în raport cu un așa-numit „model de investiție”. Indivizii care au investit mai mult într-o relație maritală par mai puțin dispuși să divor-

țeze. Acolo unde copilul există ca „investiție” sau acolo unde există acumulări de bunuri comune (proprietatea asupra casei, de exemplu), în forma unui „capital marital”, există o probabilitate mai mică a divorțului.

Conchizând că gradul de integrare socială nu are un efect negativ atât de puternic, așa cum au presupus o serie de studii și cercetări anterioare, autorii consideră că orice model explicativ al divorțului trebuie să aibă, în mod obligatoriu, în atenție problema duratei mariajului, reducerea explicației doar la mecanismele societății nefiind în măsură să evedențieze pentru ce unele mariaje durează în timp, iar altele se dizolvă.

Dana Sicoe